

גליון
באר
הכרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

משפטים (שקלים)

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת משפטים

- א. הכל בידי שמים - אין 'איש' מזיק לאחרים ולא לעצמו.....
- ה. הרוצה שיתקיימו נכסיו - שפע רב הבא ע"י האמונה.....
- ו. לא תענון - הזהירות שלא לענות נפש מישראל.....
- ח. ואנשי קודש תהיון לי - לעת נעילת שער השובבי"ם.....
- י. חוט המשולש - ראש חודש אדר שחל בשב"ק פרשת שקלים.....
- יג. אתה זוקף את ראשן - שפע רב הנשפע בשבת שקלים.....
- טו. מטבע של אש - העיקר אש ההתלהבות והתשוקה בלב.....

פרשת משפטים שקלים

(פסוק יח) 'וכי יריבון אנשים, או 'כי ינצו אנשים' (פסוק כב), וכן 'כי יפתח איש בור' (פסוק לג), וכך בדיני גנב ובשאר העניינים, ובכדי שלא ישעה האדם לומר כי נזק זה נגרם לי מחמת 'פלוגי' והפסד זה מחמת אלמוני, וח"ו הנהגת העולם אינה בהשגחתו ית', על כן אמרו חז"ל 'מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני', להורות לנו כי הכל בידי שמים* ואף אלו מסיני... כי מן השמים נגזר עליו שיבוא לו חיוק במומו או שיגנב ממונו חפציו ולאחר זמן ימצא הגנב ויחזיר לו כפל. והקדים הכתוב לומר בתחילת הפרשה 'ואלה המשפטים', שהוא על דרך שנאמר (תהלים לו ז) 'צדקתך כהררי קל משפטך תהום רבה, שבשם

הכל בידי שמים - אין 'איש' מוזק לאחרים ולא לעצמו בפרשתן (כא א), 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', והקשה בספר 'אזור אליהו' (להנה"צ רבי אליהו לערמן אבד"ק וויסקי, מתלמידי הרה"ק מקאצק) לאיזה צורך נאמר פסוק זה, ומדוע לא פתחה הפרשה מיד ב'כי תקנה עבד עברי' (פסוק ב), עוד מקשה בדברי רש"י 'מה הראשונים (עשרת הדברות) מסיני אף אלו מסיני' (ומקורם בדברי המכילתא), ותמוה מאוד מה החידוש בדבר, וכי תעלה על דעתך שמצוות התורה לא נאמרו מסיני. ומבאר כי הנה כל דיני המשפטים שבין איש לרעהו האמורים בפרשה הרי הם באופן שאחד גרם נזק או הפסד ממונו לזולתו, וכדכתיב

א. איתא בגמ' (ערכין טז:) 'עד היכן תכלית ייסורים וכו', במתניתא תנא, אפילו הושיט ידו לכיס ליטול שלשה ועלו בידו שניים'. וביאר מרן הבעש"ט הק' ז"ע (עי' תולדות יעקב יוסף וישלח ח), כי המאמין בהשגחתו ית' הפרטית בכל צעד ושעל יודע שגם צער קטן כזה, שרצה ליטול שלושה מטבעות ולא עלו לו אלא שניים, אף זה הגיע לו ברצון הבורא ית' בכדי לעורר אותו, והרי זה כ'קריאה מן השמיים' להיטיב את מעשיו, ואם ישכיל ויבין מה שרמזו לו מן השמים, אף בייסורים מועטים כגון דא, ויתחיל לשנות דרכיו, בזו ההכרה כבר בא לידי תכליתן של ייסורים, ולא יצטרכו לעורר אותו בחזקה יותר רח"ל...

וכך מבארים בפרשתן בעניין מלוה על המשכון, שהזהירה התורה להחזיר את כסות הלווה הניטלת במשכון, 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני' (כב כו), ולכאורה תמוה, שהרי אמרו חז"ל (בר"ר מב ג) 'אין והיה אלא לשון שמחה', ומהי השמחה הגדולה כשיצעק הלווה על שאין לו במה לשכב, אלא, כי מן השמים נטלו את ממונו והביאוהו לידי עניות, וסיבת הדבר היתה לעוררו, אך הלה לא שם לדבר, על כן הורידו אותו ירידה אחר ירידה עד שנצרך ללוות ולתת כמשכון את כסותו היחידה, ועדיין ממשיך הוא בתרדמתו, עד שסוף סוף התעורר לצעוק אל ה' על רוע מזלו, ואכן שמחה גדולה היא בשמים על ש'נזכר' הלה באביו שבשמים ונשא עיניו למרום...

ומפורש כן בדברי הרמב"ם (ריש הל' תענית) בזה"ל, ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נְקִרָה נְקִרִית (מלשון מקרה) הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להתדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כו כז-כח) 'והלכתם עמי בקרי, והלכתי עמכם בחמת קרי', כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף עליכם חמת אותו קרי, עכ"ל. במה דברים אמורים, כבר שנה תמימה שנשנתו סדרי בראשית, רבים מאחינו בני ישראל עברו ועוברים צער ומכאובים, חולי ופחדים, 'עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו', כמה אלמנים ואלמנות יתומים ויתומות נוספו לכלל ישראל בימים אלו, עד ש'אם על בנים רַטְּשָׁה' (הושע י יד) רח"ל. ואוי לנו אם נאמר כי 'דבר זה ממנהג העולם אירע לנו' שאין זה אלא דרך אכזריות... הטו אזניכם לדברי הרמב"ם שהיא היא הגורמת להם להתדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות, והרי להדיא שלא ה'מחלה' מְדַבְּקַת אלא ה'קרירות' והאדישות היא ה'מדבקת'... אבל אם אכן, נשמע לקול השופר ההולך וְחִזְק, נעורר רחמי שמים מרובים עלינו ועל כל עמו בית ישראל.

ולא 'המדרש' עיקר אלא למעשה, וכמו שפירשו בדברי הגמ' (שבת קה:) 'כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גזזיו, וצ"ב, מהו העניין להניח דמעות אלו בבית גזזיו, אלא שכאשר יהודי מתעורר על פטירת אדם כשר וכן בשאר צרות והוא מוריד דמעות, הקב"ה מניחם בבית גזזיו, כמי שאומר הבה נעיין בדמעות אלו מה היא בסופם, ומה יצא למעשה מכל ההתעוררות והבכי, האם אכן ישנה דרכיו אם שמא תתפוגג התעוררות הלב ויחזור לשיגרת החיים כאילו לא היה כלום...

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

חיים' שעלינו לדעת, שאף אם נראה לאדם שפלוני הכה אותו, ידע שבאמת לא באה המכה מיד בשר ודם כלל, כי אין לו לאדם שום כח עצמי להזיק אם לא שנגזר כן מלעילא, זרק 'רחמנא מחי' - הקב"ה הכהו. ולכן צריך רשות מיוחדת להתרפא.

ואם ככה יעשה וינהג שלא יחפש 'אשמים', ואף לא יתלה הדבר בעצמו שהוא נהג שלא כשורה וגרם לעצמו הפסד בידים, מובטח הוא שהקב"ה יעזרהו להוציאו מאפילה לאורה. וכמו שפירשו (עפ"י דברי רבינו אברהם בן הרמב"ם) באמור בפרשתן (כא יג) 'ואשר לא צדה והאלוקים אנה לידו ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה', כלומר, ואשר לא צדה - שאינו מחפש 'צד' וסיבה לתלות המאורע אלא מאמין בכל ליבו כי האלוקים אינה לידו - שהקב"ה הוא שזימן לו אותו העניין, אזי אומר הקב"ה, א"כ שתולה בי אמונתו, הרי ושמתי לך מקום אשר ינוס שמה, 'אסדר' לך מקום לנוס ולברוח מכל הני חבילין דמעיקין, והכל יבוא על מקומו בשלום.

שאינו לחקור את עומק התהום כמו כן אין לחקור אחר עומק דעתו ית', וכל אותם 'משפטים' הרי במהותם הינם 'צדקתך כהררי א-ל', שהכל הוא בצדק וברחמים.

בענין זה מרמו הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע (עה"ת) במה דכתיב בפרשתן (כא יח-יט) 'וכי יריבון אנשים והכה איש את רעהו באבן או באגרוף, ולא ימות ונפל למשכב וכו' רק שבתו יתן ורפוא ירפא'. ואיתא בגמרא (ב"ק פה.) 'ורפא ירפא - מכאן שנתנה רשות לרפוא לרפאות'. וברש"י 'ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי' - פירושו, הרשות נתונה בידי החולה לדרוש ברופאים, ואין אומרים, אם הקב"ה הכהו כיצד יבוא לעשות כנגד רצונו יתב"ש ולרפאות עצמו, אלא בפירוש נתנה תורה רשות לפנות לרפוא שירפאנו.

ולבאורה צריך ביאור, הרי פסוק זה מדובר כשהכה איש את רעהו, מדוע יש מקום לומר שאם ידרוש ברופאים הריהו מהלך כנגד רצון הבורא שהכה אותו, והרי לא הקב"ה הכהו אלא חברו. והוכיח ה'חפץ

נודע מה שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (פרשת נח ד"ה וישלח) בשם אביו הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע, שיש מין חיה הנקראת 'ביבער', וכך היא דרכה, להיכן שתלך, הרי בדרך חזרתה תשוב באותו דרך בדיוק ממש, וממילא כשרוצים לצודה מתבוננים בדרך הליכתה, ומכינים לה 'מלכודת' באותו מקום, וכשהיא תשוב בדרך חזרתה תלך ישר לתוככי המלכודת, ובאמת כשהיא חוזרת והיא רואה את אשר לפנייה - כי היא עומדת להילכד - תתחיל לבכות, אבל עדיין אינה מעלה בדעתה לשנות דרכה, וכך היא בוכה ונכנסת תוך כדי בכיה למלכודת... אך 'מותו האדם מן הבהמה' בכך שיכול לשלוט בעצמו שלא להמשיך בדרכו הרעה וליפול לאותה מלכודת... ואין טעם לבכיה אלא לעשות מעשה... והנה אם נתבונן קימעא בטעותה הגורלית של אותה 'ביבער' נראה בעליל, שהרי לא היתה זקוקה להרחיק הרבה מהבור הפתוח לפנייה, לא פרסה ואפילו לא אמה אחת... אלא אם היתה זזה בס"מ אחד בלבד כבר היתה נשארת 'בת חורין' וניצולה ממות לחיים.. כך לדידן ייאמר, אין צורך בקבלות גדולות, אלא יקבל כל אחד קבלה קטנה ואיתנה בתיקון המעשים, איש איש כפי ענייניו ומעשיו, ובוודאי יפה כוחה לקרוע גזירות רעות. גם עלינו להרבות בתפילה ובתחנונים לקרוע שערי שמים לישועתם של ישראל כי כל לבב דוי וכל ראש לחלי.

ואל יאמר 'מי אני' ומה ספון אני שישמע הא-ל הגדול לתפילתי, אלא ישמע לדברי הרמב"ן על הפסוק בפרשתן (כב כו) 'והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני', וז"ל. כי חנון אני - חנון ומקבל תחינת כל אדם אע"פ שאינו הגון, מגזירת חנים ('חנון' משורש תיבת 'חנים' הוא). והעניין, שלא תחשוב, לא אחבול שלמת הצדיק, אבל שלמת אדם שאינו צדיק אקח ולא אשיבנו כי צעקתו לא ישמע א-ל, לפיכך אמר כי חנון אני ושומע צעקת 'כל' מתחנון לי עכ"ל.

וכך כתב הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (יתרו ד"ה ויאמר) לפרש מה שנאמר (שה"ש ב יד) 'השמיעני את קולך כי קולך ערב', שהוא מלשון 'ערבות', שכמו שהערב בעד חוב חברו מכניס עצמו לשלם את חובו של הלווה, כך כל בני ישראל ערבים זה בזה, ומחויב כל אחד להתפלל בעד הכלל, 'וזה השמיעני את קולך כי קולך ערב כאשר אתה מתפלל בבחי' ערב בעד זולתו' (ועיי"ש עוד בהרחבה). ובוודאי הקב"ה יחוס וירחם, ייטיב ה' ולא יוסיף עוד לייסרה, ולא ישמע עוד שוד ושבר בגבולנו, וישיש לגאלנו ושמחת עולם על ראשינו במהרה בימינו אמן.

ב. והוסיף פרפראות לחכמה שהנה ראשי התיבות וסופי התיבות של פסוק זה 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' מצטרפים יחדיו לתיבות 'הרים אל תהום', לרמז שגם המשפטים הנדמים לתהום הרי הם 'צדקתך' הנמשלת ל'הרים', כי כל המשפט נעשה רק בחסדים, נדמה כמשפט ואינו אלא רחמים.

ג. כה היה מעשה וכפי שסיפר מרא דעובדא, בחודש טבת דאשתקד נסעו שני נערים מארה"ק לאחת ממדינות שבמזרח אירופה כשברשותם ארבע מזוודות (suitcases) מלאות בדברים שאסור להכניס לאותה מדינה, כמובן ללא

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ג

והזמן גרמא, כדאיתא בגמ' (תענית כט.) 'משנבנס אדר ולשמחה, כאשר שקוע אני בסבך צרותי, זה בכה וזה מרבין בשמחה', והנה רבים אומרים, מה לי בכה, וכיצד ניתן 'לדרוש' ממני להרבות בשמחה, אך

ידיעת ההורים, ותיכף בירידתם מהפליגער (מטוס) כשנטלו את אמתחותיהם נגשו אליהם כמה שוטרים והחלו לחקור אותם מה יש ברשותם (וככל הנראה שהיה ידוע להם מראש על ידי 'מסירה'), וגמגמו בתשובותיהם, ומיד הכניסו אותם למאסר בשדה התעופה, ולאחר מכן הובילו אותם לבית הסוהר, שם הפרידו ביניהם ושכנו כל אחד בתנאים קשים ומחפירים בחברת רוצחים ושאר 'חיות אדם'.

כאשר הודיעו השלטונות דשם להורים על דבר המעצר של בניהם, ונתברר להם כי מדובר ב'עבירה' חמורה ביותר נסע אחד ההורים עם בנו לאותה מדינה, והחל 'להפוך עולמות' ולהתחנן על נפשם ממי שיש לו יד ושייכות בעניינים אלו, הן עסקנים ואנשי 'קשרים', הן בארה"ק והן מאותה מדינה, אך קצרה ידם מהושיע... ובקושי גדול הצליחו לסדר אישור לאב להיפגש עם בנו למשך זמן קצר בלבד. והודיע ה'סנגור' מטעם המדינה שם שהעונש המקובל על 'עבירה' כגון דא הוא 'מאסר' למשך שנה וחצי עד חמש שנים, זאת 'בהתחשבות' בגילם הצעיר... לא נאריך כאן בגודל הקשיים שעברו על העצירים, כשלא יכלו לאכול כמעט מהמאכלות הטריפות שהביאו להם בבית הסוהר ואף לא הסכימו להביא להם אוכל מבחוץ.

יום עבר ואף יומיים ואף שבוע, וככל שניסה האב לשחרר את בנו לא עלתה בידו, גם כשהיה נדמה שנפתח כאן פתח הצלה מיד ראה שנקלע למבוי סתום... עד שכעבור עשרה ימים עשה האב חשבון הנפש בעצמו, והודיע לבני ביתו, כי הגיע למסקנה שכבר עשה השתדלות יתר על המידה, ומכאן ואילך הוא 'יוצא מהתמונה' ומשאיר להקב"ה לנהל את העניינים מתוך ההכרה הברורה כי רק הוא 'מתיר אסורים', ובתורת השתדלות ישכור 'עורך דין' משלו, אך מכאן ואילך משקיע את כל המאמצים בתפילה לבורא עולם. והנה לפתע באותו היום הודיע לו העו"ד כי החליטו לשחרר את הנערים 'למעצר בית', ועליהם להפקיד סכום כסף כדמי ערבות, ומיד לאחר שיעשו זאת ישחררו את ה'אסירים', כמובן שגייסו את הסכום הנדרש ונפתחה הדלת...

עתה היה עליהם להתמתין עד לזמן המשפט, והיה נראה כי מועד ה'דין' יהיה רק לאחר כמה חדשים, וביקש האב לזרז את המשפט בעניינם, ואף טען להם שהוא מפסיד ממון הרבה בזמן שהותו שם, אך לא היה עם מי לדבר... ובינתיים הציע מאן דהו לאבי הנער, שבידו להבריא את בנו למדינה אחרת במסמכים מזויפים ומשם יוכל להגיע לביתו בארה"ק, וזאת תמורת 10,000 יורו, ובכך יפטר מעונשם... ואמר האב שרוצה לחשוב בטרם יחליט על צעד נועז כזה... ואז נזכר בהחלטתו שאינו 'מתערב' בעסקיו של הקב"ה כיצד מנהל את עולמו, והוא יעשה את הטוב בעיניו 'בעיתו ובזמנו'... והוריד את הדאגה מליבו כשהוא סמוך ובטוח בהקב"ה.

כעבור שבוע הודיע לו העו"ד שנקבע זמן למשפט ביום שלישי הקרוב, ומלבד עצם השמחה ב'התרת הספיקות' נוסף לו שמחה על שמחה כי יום זה היה ל' שבט - א' דר"ח אדר, וידוע מה שאמרו חז"ל (מגילה כט.): 'אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולימצי נפשיה באדר דבריא מזליה'. בהגיע 'יום הדין' הרבו כל בני המשפחה והמכרים בתפילה וצדקה לזכות הנערים, ובינתיים התנהל המשפט במתח גדול, ולאחר שכל הצדדים השמיעו טענותיהם אמרו השופטים שצריכים הם להתייעץ ביניהם לגזר הדין, וכעבור שעה הוציאו את פסק הדין כי המה משוחררים לאלתר...

ד. איתא במשנה (אבות ב טו) 'היום קצר והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים והשכר מרובה ובעל הבית דוחק', ומן הנראה שהמשנה באה להחשיך לנו את המצב... אבל שמעתי מחכם אחד, שהוא כמו הנכנס לחנות נעלים, המוכר שומע את מבוקשו, ונותן לו ג' קופסאות של מנעלים, הקונה מתחיל למדוד אותם ובינתיים נפנה המוכר לעזור לקונה חדש, אדהכי והכי מנסה הקונה הראשון להחזיר את המנעלים שאינם לטעמו או למידתו לתוככי הקופסא ואינו מצליח, כי אם מניח שני המנעלים זה בצד זה הרי הקופסא צרה מידי, ואם מניחם זה על גב זה הקופסא נמוכה מידי, ולמעשה, שב המוכר אליו והוא מצליח בין רגע להכניסם כראוי, הא כיצד, כי בעל הבית - זוהי עבודתו וזוהי פרנסתו, והוא מכיר בסודם של דברים, יש להכניס את המנעלים זה הפוך מרעהו ברוחבם, וגם כשראש אחד לצד זה ישים את ראשו של שכנו לצד שני, וזאת באה המשנה לומר לנו, כל איש ואיש עם תירוץ שלו, אין לי כח, אין לי מח, אין לי חשק אין לי חברותא, אין לו כסף, וכו' כבר שמע האיש הרבה דרשות חזוק, ומכל מקום עדיין היום קצר והמלאכה מרובה, אינני מספיק מאומה ולא זז מאומה, עצה אחת יש לך, כשתכיר

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

בוודאי דברי חז"ל נאמרו לכל אחד ואחד כי אכן בידו עולמו וכל מעשיו באמונה ולטובה, ועל כן תמיד אינו להיות בשמחה על אף כל העובר עליו. כי מקור שמח בחלקו ומסתפק במה שיש לו^ח. ואכן, הדרך העצבות נובעת מחסרון האמונה^ה שהקב"ה הוא מנהיג הישרה היא^ט על ידי ריבוי האמונה, וכמו שמבאר

שהכל תלוי בידך - אתה 'בעל הבית' אז תצליח, שהרי הכלל הוא בעל הבית דוחק - הוא מצליח להדחיק ולהכניס כל הנצרך אף כשנראה לאחרים שהכלי קיבול מידי צר או מידי נמוך וכיו"ב.

נמצא שמה שאמרו בסיום המשנה 'ובעל הבית דוחק' אינו חלק מהקושי המוצב בפניו, אלא היא 'עצה טובה' - כשתכיר שהכל תלוי בידך - אתה 'בעל הבית' אז תצליח, שהרי הכלל הוא בעל הבית דוחק - הוא מצליח לדחוק ולהכניס כל הנצרך אף כשנראה לאחרים שהכלי קיבול מידי צר או מידי נמוך וכיו"ב... כך אם ישים האדם אל ליבו כי ה'בעל הבית' יצליח 'להכניס' את עסק התורה לסדר יומו 'והכל על מקומו יבוא בשלום'... וגם אם הכל הפוך (כדוגמת הנעליים), אין חשק ואין מח, בלי חברותא וכיו"ב עדיין ביד 'בעל הבית' לסדר את הכל...

ועל דרך זה ייאמר גם לענייננו, 'בעל הבית' יכול להכניס בתוך מצבו גם שמחה... וגם אם נדמה שהכל הפוך עדיין ביד 'בעל הבית' להיות שמח מתוך האמונה שמצב הפוך זה הוא הישר' באמת...

ה. והרי השמחה צריכה להיות 'שמחה' באמת, ולא רק תחת 'עול כבד' שהוא מחויב לשמוח בימים אלו כי אין שמחתו שמחה, וכמו שמספרים בדרך הלצה, שפעם היה עני ואביון שהיה נאנח תמיד על מצבו הדחוק ועל החובות הרבים התלויים בצווארו, פעם הוכיחו צדיק אחד מדוע אינו בשמחה תמיד, והלא צריך האדם לעבוד את ה' בשמחה, ויהי כשמוע כן העני נאנח שוב כדרכו ואמר אוי, נתחייבתי בעוד 'חוב' עכשיו... וכי לא די לי ב'חובות' שיש לי עד היום... פשיטא שזו איננה שמחה מעומק הלב כראוי.

ו. דברים נפלאים הביא הגה"צ בעל מחבר 'רמזי מחשבה' שליט"א (הסובל בשנים האחרונות יסורים נוראים ממחלה קשה, השי"ת ירפאהו ברפוא"ש במהרה) בהקדמת הספר, וז"ל. משנכנס אדר מרבין בשמחה. בשפת אמת (ליקוטים) מביא את דברי הזוה"ק (תיקוני זוהר אתון כ"ב) בשמחה אותיות מחשבה. והענין מתבאר בפשיטות שלהיות בשמחה תלוי במחשבתו של אדם, שמחה אינו תלוי כלל במה שיש לו לאדם ובמה שחסר לו לאדם, אם מחשבותיו של אדם יהיו מחשבות המביאות לו שמחה הוא יהיה בשמחה.

החושב שאם ישלים לו הקב"ה את כל חפציו שהוא משער לעצמו שהוא חפץ בהם, רק אז יוכל להיות בשמחה, טועה הוא, כל אחד יכול להביט מסביבו ולראות את האנשים שכאילו יש להם די מחסורם, ופניהם עצובות, כי אין שום דבר יכול להביא שמחה לאדם, אם לא שבמחשבתו הוא מכניס לעצמו מחשבות של שמחה, כשהוא מאמין במחשבתו שכל מה שעושה הקב"ה בשבילו הכל הוא לטובה, ואין שום דבר רע יכול לצאת מאיתו ח"ו.

ואומר לכם זאת ממה שאני רואה ומרגיש מעת שהקב"ה שלח לי מתנות נפלאות (בלשון נקיה, חולי ומכאוב נוראים ל"ע), אין שום דבר שיכול לעצור את השמחה באדם, המחשבה ורק המחשבה של האדם מחליט האם הוא יהיה בשמחה או שיהיה בצער, אין הקב"ה לוקח מאף אחד את הבחירה להיות בשמחה, גם אם נשלח לו ממרום כל מיני מתנות, ונראה לו שנלקח ממנו דברים מסויימים, הרי את המחשבה אין הקב"ה לוקח ממנו, ועל המחשבה האדם עצמו בעל הבית, ויכול הוא לחשוב ולהתבונן בטובות הנפלאות שהקב"ה עושה איתו, ולראות בחוש איך שבכל צעד ושעל הקב"ה נמצא סביבו ואין הקב"ה עוזב את אף אחד אפילו לא לרגע קט.

ואם רק יחשוב האדם טיפה מן הים ממה שהקב"ה חושב עליו, כבר היה מזמן בשמחה, דהקב"ה חושב ומשפיע על כל אחד ואחד בכל רגע ורגע חיים טובים ומאושרים, סוף דבר, הכל תלוי במחשבותיו של אדם, ובמחשבתו הוא מחליט אם להיות עצוב ומדוכא או להרים את רוחו ולהיות בשמחה ולחיות חיים רוחניים ומרוממים. עכ"ל.

ז. וכך פירש הרה"ק מרוזין זי"ע את הפסוק 'ירבו עצבותם אחר מהרו' (תהלים טז ז) כי יש בני אדם שאף אם יש להם די פרנסתם דואגים על העתיד ומזה יש להם עצבות וזה ירבו עצבותם - מחמת 'אחר מהרו' שדואגים מה יהיה אחר כך (עטרת ישראל בשמו).

ח. ידוע פירושו של הרה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (עה"ת) בפסוק שבפרשתן (כג כה) 'והסירותי מחלה מקרבך' איזהו מחלה שהוא ב'קרבו' של אדם, הוי אומר מי שאינו מרוצה ממצבו ואינו שמח בחלקו...

ט. מלבד ריבוי התפילה לזכות למידת השמחה, וכמו שכתב הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע במכתבו (נדפס באגרות קודש מכתב ד) 'על דבר מבוקשו וכו', וודאי שיש לבקש מה' על שמחת הנפש, כמאמר (תהלים פו ז) 'שמח נפש עבדך', וכן (בברכת השיבה) והסר ממנו יגון ואנחה'.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ה

בעי"ז פירש הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (מאמרי חודש כסליו, מאמר ד אות פג) וז"ל, וזהו שרמזו 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהן אדר', היינו יטע וישים בתוך נכסיו השכל (ר"ל, הלימוד) הנשמע מן חדש אדר, כי העוסק בסחורה ובנכסים ויאמר כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, כי היה הדבר בטבע שבחרתי במסחר פלוני ובמקום פלוני הנה לא יתקיימו נכסיו, אבל אם ישים אל לבו כי השגחת השי"ת מלוכש בטבע, והוא המסבב לדבר הזה' בעין המעשה דחדש אדר, הנה יתקיימו נכסיו. עכ"ל. ובזה מבאר מה שהביאו בגמ' כראיה את הפסוק 'אדיר במרום ה'', שכידוע שם 'אלוקים' מורה על הנהגת הטבע, ואילו שם הוי"ה מורה על השגחתו הפרטית של הקב"ה שהוא מהווה כל ההוויות, והוא שאמרו הכתוב 'אדיר במרום הוי"ה', שהשי"ת הוא מנהל את העולם בהשגחתו הפרטית כרצונו ית', וכשיתבונן שאדיר במרום ה' יזכה שיתקיימו כל נכסיו.

עוד פירשו צדיקי הדורות 'יטע בהן אדר' - כי 'אדר' ר"ת 'ראש דברך אמת' (תהילים קיט קס), וכלומר שעל ידי שיתנהג תמיד בדרך האמת, 'ויטע בכל נכסיו' הגשמיים והרוחניים מידה יקרה זו, יזכה שהמה יתקיימו בידו, כי קושטא קאי שיקרא לא קאי, לשקר אין רגליים" (שבת קד). ואילו 'שפת אמת תיכון לעד' (משלי יב יט).

ושני הפירושים עולים בקנה אחד, כי המאמין בבורא ית"ש שהוא זן ומפרנס לכל, וכל מזונותיו קצובין לו מראש השנה, ואין לאל ידו להשיג בעצמו אפילו

הרה"ק ה'דברי ישראל' זי"ע (כללי אורייתא אות ז) בלשון הפסוק (תהילים יט ט) 'פקודי ה' ישרים משמחי לב', פקודי הוא מלשון 'חיסרון' (כמו ולא נפקד ממנו איש, במדבר לא מט), וכלומר, שהמבין שחסרון פרנסתו או חסרון הבריאות וכיו"ב כל אלו הנם פקודי ה' - הם באים מה' שהוא והנהגתו ישרים המה, ומקבל את הנהגת ה' עמו באהבה - 'צורי ולא עוולתה בו', הרי מחשבות הללו משמחי לב המה, ותמיד יהיה בשמחה. כי מה לו לכאוב ולהצטער על העובר עליו, וכי ראית מימך אדם המצטער על 'שובתו'.

גם הרה"ק מרוז"ן זי"ע (עירן קדישין ח"ב) אמר, כי מרבין בשמחה היינו ע"י אמונה, ומפרש כי המאמין בהקב"ה, יודע גם בעת הקושי ש'עמו אנכי בצרה', ובוודאי בקרוב ה' יעזרהו ויחלצהו מכל הצרות, וממילא, לבו מתמלא שמחה כבר בעת הצרה, מתוך ידיעתו שתיכף תבוא הישועה.

הרוצה שיתקיימו נכסיו - שפע רב הבא ע"י האמונה

איתא בגמרא (ביצה טו:) 'הרוצה שיתקיימו נכסיו יטע בהם אדר, שנאמר (תהלים צג ד) אדיר במרום ה'', וברש"י, 'אדר - לשון חזק'. ומבאר הרה"ק השפת אמת' זי"ע (לר"ה אדר בר"ה ר"ח) שהרוצה שיתקיימו כל נכסיו - הרוחניים והגשמיים יטע בהם אדר - לשון חזק, כלומר, שבכל עת יחזק את עצמו לדעת שאדיר במרום ה', להבין ולהשכיל שכל קורותיו מאת ה' הם, אז ישכיל ויצליח בכל אשר יפנה.

י. דבר נפלא אמרו, כי לא מצינו בתורה בשום מקום את הלשון 'בעל הבית', כי אם במקום אחד והוא בפרשתו, דכתיב (כב ז) 'ונקרב בעל הבית אל האלהים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו', ובאמת 'בעל הבית' זה אינו כי אם שומר (שנגב הפקדון שהיה אצלו), ללמד על כל אותם הסבורים שהם בעלי-בתים... דעו, כי אין הממון שלכם אלא 'לי הכסף ולי הזהב נאום ה'' (חגי ב ח), ואינכם אלא שומרים עליו... ואם ירצה 'בעל הבית' האמיתי הרי ברגע אחד יכול לקחת את ה'פקדון' כי ה' מוריש ומעשיר...

יא. רמז נאה כתב הגאון רבי שלום ווייס זצ"ל גאב"ד אוהעל (בספרו שובה ישראל פ"י) במה שאמרו חז"ל (פסחים קיט). על הפסוק 'את כל היקום אשר ברגליהם (דברים יא ו) - זה ממנו של אדם המעמידו על רגלו, כי לא לחינם נקטו 'רגליים', אלא להזכיר את מידת האמת שיש לה רגליים, ולהורות כי איזהו ממון שיש לו קיום ועמידה - זה אשר ברגליו, דהיינו שהגיע לידי באמת וישר.

יב. מעשה הובא במדרש (ילקוט בראשית נו ט) שכאשר נכנסו כל החיות והבהמות והעופות לתיבת נח רצה גם ה'שקר' להיכנס, אמר לו נח, אינך יכול להיכנס אלא אם יהיה לך בת זוג, יצא השקר ופגע ב'פחתא' (הממונה על ההפסד וההיזקות) ושאל אותה אם היא מוכנת להיות 'בת זוג', אמרה לו מה תתן לי... השיב לה השקר, כי מבטיח לה בשכרה, שמהיום הזה ואילך מה שהוא ירוויח על ידי השקר תהא ה'פחתא' נוטלת, והסכימו על ה'שידוך', ונכנסו שניהם לתיבה. אחר שיצאו מן התיבה, החל השקר בעבודתו, אוסף ממון הרבה על ידי שמשקר ומרמה, והיא בשלה, מפסדת אותו ממון ומאבדתו. הגיע השקר בטענה רבתי היכן כל פרי עמלי, ואיה כל הממון שצברתי בעבודה קשה...

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

שדיבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ומצוי לענותם"י.

נוראות כתב ה'אבן עזרא, בהוסיפו לדקדק על המשך הכתוב (שם כב-כג) 'אם ענה תענה אותו, כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, וחרה אפי והרגתי אתכם בחרב והיו נשיכם אלמנות ובניכם יתומים', ולכאורה צ"ב דפתח בלשון יחיד 'אם ענה תענה' וסיים בקללה על הרבים - 'אתכם'. אלא מבאר ה'אבן עזרא, 'כי כל רואה אדם שהוא מענה יתום ואלמנה ולא יעזרם, גם הוא יחשב מענה... אם אחד יענה ואין עוזר, העונש על כולם', כי מי שבידו למחות ביד המצער ולא מחה^{טו}, או שהיה בידו לבוא לעזרתם ולא עשה כן, אף זה נתפס בעונש המר והנמהר כאילו הוא עצמו עינה אותם, שהקפיד הקב"ה ביותר על צער האלמנה והיתומים^{טז}.

פרוטה אחת ממה שלא נגזר, הרי משאו ומתנו באמונה וביושר, והוא דובר אמת בלבבו. וכל מעשי אדם ותחבולותיו ויצרי מעללי איש לשקר ולרמות את השני מקורם בחוסר האמונה, ומתוך מחשבת פיגול שיוכל להרוויח על ידי תחבולותיו וערמותיו^{יז}. וכך כתב ב'ראשית חכמה' (פרק המשא ומתן, עיי"ש בהרחבה) וז"ל, במדרש משלי אסמכוהו אקרא (משלי כה ב) 'איש אמונת רב ברכות ואין להעשיר לא ינקה', הנושא ונותן באמונה נכסיו מתרבין והקדוש ברוך הוא מזמין לו פרנסתו מפני שבני אדם בוטחין באמונתו ויהיה ממונם מצוי אצלו תמיד, ולא די לו שיתפרנס מן האמונה אלא שנקרא צדיק שנאמר וצדיק באמונתו יחיה.

לא תענון - הזהירות שלא לענות נפש מישראל

בפרשתן (כב כא), 'כל אלמנה ויתום לא תענון'. וברש"י 'הוא הדין לכל אדם (הזהרנו שלא לענותו) אלא

החזירה לו הפחתא, וכי לא כך קבענו שאני אטול מה שאתה מכניס, ומסיים המדרש 'ולא הוה ליה פתחון פה, לכך נאמר (תהילים ז טו) והרה עמל וילד שקר'... מעשה זה אינו צריך לפירושים וביאורים שונים, אלא דברים כהווייתן, שאין סימן ברכה בממון המגיע שלא ביושר.

גם בכלל 'נכסיו' הם חיי האדם עצמו, שבזכות שהוא איש אמת יאריך ימים, וכאותו מעשה נורא שהובא בגמ' (סנהדרין יז.) על עיר אחת הנקראת 'קושטא' שלא היו משנים בדיבורם, ולא מת שם אדם בקוצר ימים (עיי"ש עוד).

יג. ומקום אתנו להרחיב מעט בגנות מידת השקר, וכידוע כמה נזהרו גדולי הדורות לאחוז במידת האמת בלא לזוז הימנה ימין ושמאל, ומאידך התרחקו מהשקר ומכל דבר שיש בו שמץ של שקר.

וכך נאמר בפרשתן (שמות כג ז) 'מדבר שקר תרחק', ופירשו צדיקים כי על ידי דבר שקר תרחק מהקב"ה, שכל דיבור שקר מרחיק את האדם מקונו, כי הקב"ה אמת וחותרמו אמת ושונא את השקר, וכמו שנאמר (תהילים קא ז) 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני'.

ואילו הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זי"ע אמר שלא מצינו בתורה בשום מקום שיזהיר הכתוב להתרחק מן העבירה [אלא חכמים תיקנו סייגים וגדרים], זולת באיסור שקר בה נאמר מדבר שקר תרחק, ללמד על חומר האיסור (הובא בליקוטי הרי"ם שאמר משמו של הר"ב). ובספר 'דורש טוב' כתב 'שמעתי בגור מפי קדוש עליון אדמו"ר מוהרי"ם זצוק"ל, שאמר טעם על הכתוב הרחקה, לפי שענין שקר חמור כל כך, עד שהתורה בעצמה היתה צריכה להזהיר על זה ולעשות הרחקה, ולא מסרה הכתוב לחכמים'.

סיפר הרה"ק ה'אמרי חיים' מויז'ניץ זי"ע, כי אחד מיו"ח של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע הוציא דבר שקר מפיו, וציווה הרה"ק על כל הנוכחים שם שיתענו למחרת לזכך עצמם משמיעת שקר...

יד. והרבה יש להתבונן בדבר עד כמה צריך להיזהר שלא לענות ולצער שום נפש מישראל, כי מלבד עצם האיסור בדבר, הרי פעמים הרבה שאותו נפגע הוא 'תשוש כח' מסיבות שונות ומשוונות, ונמצא שזה פגע בו עבר גם על איסור חמור זה של 'כל אלמנה ויתום לא תענון', ואפילו אם הנפגע יש לו הורים בריאים ושלימים לאורך ימים ושנים... ומאחר שלעולם אי אפשר לדעת מה מתחולל בלבו של השני ומה מצבו אם כן תמיד עומד לפנינו ספיקא דאורייתא...

טו. בפרשתן (כב ל), 'לכלב תשליכון אותו', וברש"י ללמדך שאין הקב"ה מקפח שכר כל בריה שנאמר (לעיל יא ז) 'ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו' אמר הקב"ה תנו לו שכרו. לאידך מצינו בדעת זקנים מבעלי התוס' שפירשו שכיון שהכלב הוא שומר הצאן [ונובח להרחיק הזאבים] לכן מכירים לו טובה ומשליכים לפניו הנבילות, הקשה כ"ק

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

כדין נהג עמך, שהרי בדין מחויב הוא לפרוע את חובו, והוא בכלל 'לזה רשע ולא ישלם', מכל מקום לא הותר דמו להבלימו ולביישו, אם כן אין איש מישראל שהותר דמו להשפך".

הוסיף הגר"א זי"ע (הובא בליקוטי בתר ליקוטי משנת תש"ב) על הפסוק (כב כב) 'אם ענה תענה אותו' אפילו אם תעשה זאת 'לשם שמים' כדי שהלה - 'צעק יצעק אלי', גם זה נחשב לחטא ושמע אשמע צעקתו להענישך, וראיה

עוד בפרשתן בענין הזהירות בכבודו של כל איש ישראל שלא להבלימו, שהרי הזהיר הכתוב (כב כד) את המלוה שאם אין ביד הלווה לפרוע חובו 'לא תהיה לו כנושה', ופירש רש"י 'לא תתבענו בחזקה, אם אתה יודע שאין לו אל תהי דומה עליו כאילו הלוייתו אלא כאילו לא הלוייתו, כלומר לא תבלימהו'. כאן למדנו להזהר בכבודו של כל אחד ואחד, ושלא תאמר - אה, פלוני שנהג עמי לא כדין ושלא כראוי מותר (ואף מצווה) להבלימו ולביישו, כי גם לו זה שלא

אדמו"ר מפינסק קארלין זי"ע, שלכאורה ב' טעמים אלו סותרים זה את זה, האם הכלבים זוכים לשכר על הנביחה או על שתיקתם מלנבוח, ותירץ דאכן זוהי גדלות וחיבות - לדעת מתי לנבוח ומתי לא לנבוח, ועל כגון דא זוכים לשכר מיוחד (פרנסה לדורות עולם).

טז. סיפר ה'חפץ חיים' זי"ע, שבנעוריו התגוררה בשכונתו אלמנה עם עולליה הרכים בדירה שהייתה שייכת לעשיר אחד, לגודל עניותה לא היה בידה לשלם לו שכר הדירה, כעבור כמה חודשים החל המשכיר לדחוק בה שתשלם את חובה, אך עם כל מאמציה לא היה בידה לשלם מאומה, המשכיר איים עליה שיגרשם מהבית אם לא תשלם לו, וכל תחנוניה שירחם עליה ועל יתומיה לא הועילו מאומה. ביום מן הימים בא העשיר והסיר את קורת הגג מעל הבית, ולגודל הכפור נאלצה האלמנה לצאת ולחפש לעצמה מקום אחר לגור שם, כל העיר רעשה על דבר המעשה הנלוז, אבל בעה"ב בשלו... הנה בטוח הייתי (אמר הח"ח) שעל 'אכזריות' כזאת לא ינקה העשיר מן ה'דין והעונש' בעולם הזה, שהרי התורה אמרה 'וחרה אפי'. עברו כמה שנים ולא קרה דבר, אך עדיין שמרתי הדברים בליבי, ואכן לאחר כעשר שנים נשכו כלב שוטה, והחל האיש לנבוח ככלב, ולא ארכה מחלתו עד שהלך לעולמו (אהבת חסד, עמוד החסד אות לד).

ומכאן, שאף הצודק בדינו יזהר להיות צודק במעשיו, שיהיו מעשיו צודקים ומקובלים כלפי שמיא, שהרי אלמנה זו מחויבת הייתה בתשלומי שכר הדירה מצד דין תורה, אלא שלא כך היא דרכה של תורה... והמבין יבין. כי צעקת הדל יקשיב ה', וינקום נקמת אומללים.

יז. פעם הגישה הרבנית בזו"ש של גאב"ד טשעבין זצוק"ל לפניו לאכול, אך בטעות הניחה על השולחן כלי מאכל שאינם נקיים כל כך, והנה הטשיבינ'ער רב היה איסטניס מאוד ולא היה מסוגל לאכול בכלים כאלו, אך מאידך אם יקום לרחוץ אותם ולנקותם תפגע הרבנית, ופשיטא ואין צריך לומר שלא יעלה על הדעת לומר לה לשטוף אותם... מה עשה, הכניס את הכלים לתוך בית ידו (שרוול) מבלי שישימו לב, והשיים עצמו כאילו הוא זקוק לרחוץ ידיו, ושם - בעמדו על יד כיור המים, כשאין איש רואהו ניקה את הכלים כדבעי... וכך הכניס את גאונו הנודעת בכדי שלא לבייש.

לעת זקנותו סבל המהרי"ל דיסקין זי"ע מחוסר סוכר (צוקער) בגופו, ועל כן היו מכינים עבורו קאווע (קפה) מעורב בסוכר הרבה, פעם אחת טעה הגבאי והכניס מלח בתוך ה'תה' במקום סוכר, וכפי רגילותו הטיל שם מלח במידה גדושה, והביא את הכוס לפני המהרי"ל, מבלי להגיד מאומה שתה את כל הכוס, ואף לא היה ניכר על פניו שום רושם. רק בגמר שתייתו הבחינה הרבנית בטעותו של המשמש, ונזעקה בחרדתה לשלום בעלה הגדול, ושאלה אותו, כיצד שתה את כל הכוס והרי סכנה יש בדבר (ובפרט כשהמלח מעורב בתוך משקה רותח שעי"ז נבלע בתוך הגוף), השיב לה המהרי"ל, נו, חז"ל כבר דברו אודות מעשה כזה, שהרי אמרו (ברכות מג:) 'נוח לו לאדם שיטיל עצמו לכבשן האש ואל ילכין פני חברו ברבים'...

יח. עד כאן דברינו כלפי הפוגע, אמנם הנפגע צריך לשוב ולשמוח באותם בזיונות ש'זכה' בהם, כי טובה גדולה יש בהם לזכוכו מן העוונות ולהשפיע עליו טובות הרבה לאין שיעור.

וכך כתב הגה"ק הבן איש חי זי"ע (עוד יוסף חי דרושים בשלח) לבאר את זכותם של בני ישראל שיקרע בפניהם הים, וז"ל, נראה לפרש בס"ד, דיודע דעל ישראל היה קטרוג אותה שעה, דקטרג השר מה אלו עובדי ע"ז אף אלו עובדי

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

רחום וחנון' (שבת קלג:) לרחם על כל יהודי באשר הוא, לשום עיניו וליבו להיות מיצר בצרתם של ישראל. ואף כששורת הדין עמו יכנס לפנים משורת הדין^{כא}. ויוותר על הממון המגיע לו, בכדי שלא להקניט ולצער את חברו והמקום ימלא חסרונו.

לדבר מפנינה (שמואל א' ו) שהייתה מצערת את צרתה חנה על שלא זכתה לבנים, והתכוונה לשם שמים (ב"ב טו.), והקניטה אותה לעורר את לבה שתתפלל אל הקב"ה בדמעות שליש שתזכה בפרי בטן, ומ"מ נענשה פנינה כמו שנאמר (שם ב ה) 'עד עקרה ילדה שבעה רבת בנים אומללה', שנפטרו צאצאיה על פניה ל"ע"ט.

ואנשי קודש תהיון לי - לעת נעילת שער השובבי"ם

עומדים אנו ב'עת נעילת שער', בסוף התקופה הקדושה של ימי השובבי"ם, ימים בהם הקב"ה קורא

ואדרבה, רצון הבורא ית' שיהא האדם וותרן^{כב} בממונו, ויקיים בנפשו 'מה הוא רחום וחנון אף אתה

ע"ז, ועל זה יקשה האדם איך ניצולו ישראל ומצרים טבעו. והתירוץ הוא דכתיב (קהלת ג טו) 'והאלוקים יבקש את הנרדף', ואיתא במדרש רבה (ויק"ר כז ה) אפילו צדיק רודף רשע מכל מקום והאלוקים יבקש את הנרדף, עיין שם. ולכן ישראל ניצולו ומצרים טבעו, בשביל שהיו מצרים רודפים וישראל נרדפים. וזה שנאמר (יד כב-כג) 'ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה', רוצה לומר נפשם יבשה שאין להם זכות משלהם שיהיו הם ניצולים ומצרים טובעים, ועם כל זה 'והמים להם חומה מימינם ומשמאלם', להם דווקא ולא למצרים, והיינו מפני כי 'וירדפו מצרים' שהיו ישראל נרדפים ומצרים רודפים. עכ"ל.

יט. ידוע ביאורו של הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, כי כמו המכניס ידיו לתוך להבות האש - אפילו באונס גמור, מ"מ לא יועיל לו טענת אונס, וידיו נכווים ונשרפים (ואף אם היה הדבר 'לשם שמים' לא יועיל לו מאומה), כך נמי לענייננו - כל צערו של יהודי 'אש' הוא, ואף אם הוא באונס, וגם כשמתכוון 'לשם שמים', הרי הינו מתעסק באש בוערת. כ. המוותר לחברו ומסיר מעליו כל טינה שבלב, ואף מסייע לו בעת צרתו, שכרו הרבה מאוד. וגם זאת מצינו בפרשתן (כג ה) 'כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו... עזוב תעזוב עמו' ובתרגום 'משפך תשבוק מזה דב'לבך עלוהי ותפ'רק עמה', היינו ש'עזוב תעזוב' כל טינה שיש בליבך על 'שונאך' זה ותעמוד לעזרו. ומבאר בספר הקדמון 'ברית מנוחה' שהכוונה היא, אם משבק - תעזוב ותסיר כל אשר יש לך בלבך על חברך, אזי תשבוק - תיעזב אף אתה מכל הצרות הבאות עליך, כי הקב"ה עזוב יעזוב מעמך את כל חטאיך ותישאר נקי מכל רבב.

וכבר שמענו סיפורים ומעשיות לרוב כי אין אדם מפסיד מהוותרנות... וכה היה מעשה לאחרונה ממש, משפחה אחת עמדה להשיא את בנה במז"ט, ובאו בדברים עם מנהל ת"ת שישכיר להם את הבניין והחצר, כמנהג בעלי בתים חשובים דכאן בתקופה זו, ורשם זאת ב'לוח הזמנים' שלו, ואף נתנו לו דמי קדימה. אחר כמה ימים התקשר 'המנהל' והודיע כי טעות גדולה היתה בידו וכבר הזמינו אצלו את 'האולם' לאותו יום, נזעקו לעברו והרי כתבת את שמנו ב'ספר הזכרונות', נענה להם, מה אעשה ובאותה שעה שכחתי שכבר הקדימכם אחר... וחשבו לתבוע אותו בדין תורה הואיל וכבר שילמו חלק מהתשלום, אך נמלכו בדעתם וגמרו לוותר ולחפש אולם אחר... והיה זה כשבוע ימים בלבד קודם יום הנישואין, והתרוצצו מכאן לשם לחפש אחר 'בית חתנות', ופשפשו ולא מצאו, עד שכיומיים לפני החתונה ריחם עליהם דודם שהוא ראש ישיבה, והעמיד להם את הישיבה חנים אין כסף. והנה בעיצומה של שמחת הנישואין שנחגגה באותו יום בת"ת הגיעו השוטרים והשביתו את השמחה, וראו למפרע שלא הפסידו מאומה מהוותרנות, שלא זו בלבד שהרוויחו את דמי האולם, אלא אף גם זאת ששמחתם היתה שלימה באין מפריע... ואילו היו מתעקשים על זכותם הרי היו להם 'אורחים חשובים' בחתונה...

כא. ולהדיא אמרו חז"ל (ב"מ ל:) 'אמר רבי יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עבדו לפנים משורת הדין'...

וכבר מצינו באחד מגדולי הדורות שהזהיר את בניו בצוואתו, שאם ביום מן הימים יעמוד אחד מבניו בדין תורה ויזכה במשפט, והשני ישמור לו טינה בלב, הרי הוא גוזר עליו שיחדל מאמירת הקדיש לעילוי נשמתו. ורבות יש להתבונן בדבר, שהרי ה'קדיש' טובה עצומה היא עבור הנשמה בגנזי מרומים, והנשמה מצפה מאד שיגמלו עמה חסד זה שתעלה עי"ז מעולם לעולם, ואעפ"כ היה שווה בעיניו לוותר על כל זאת בכדי שבניו ינהגו לפנים משורת הדין ולא יצערו אף יהודי.

בפרשתן (כא כו-כז), 'וכי יכה איש את עין עבדו וכו' לחפשי ישלחנו תחת עינו, ואם שן עבדו או שן אמתו יפיל לחפשי ישלחנו תחת שנו, וביאר בזה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע (תשנ"ד ס"ג) בשם צדיקי הדורות, כי 'שן' רומז לתאוות האכילה ולענייני דיבור, ואם 'פיל' את שינו, כלומר שיכה את היצה"ר בעניינים אלו, שלא לילך אחר תאוותיו, וישמור פיו מלשונו מלפנוע בשני ומלדבר דברים אסורים, וכן אם 'יכה את עינו'

לכל איש ואיש מישראל 'שובי' בנים שובבים'^ג, ואף מי שעדיין לא נכנס בכלל 'שובו בנים' עדין בידו להיאחו 'לתפוס' עצמו בימים האחרונים שנשארו^ד, ועי"ז יחשב כאילו התחזק בעבודתו יתברך בכל הזמן כולו, וכמו שכתב הרה"ק ה'ישמח ישראל' (במדבר א) וז"ל, וכמאמרי הקדושים, כאשר אם ירים איש את קצה המטה יתרומם כל המטה, כן כאשר יתקן איש ביום אחרון יתקן כל הזמן, עכ"ל^ה.

כתב ה'בעל הטורים' בריש פרשתן כי 'המשפטים' ר"ת הדיין מצווה שיעשה פשרה טרם יעשה משפט, והיין שעדיף טפי לילך לפני משורת הדין, הוסיפו על כך בלשון הכתוב 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם', ואח"כ נאמרו כל הדינים, אך לפניהם, לפני שורת הדין, נאמר המצווה לעשות פשרה...

כב. בפרשתן (כג ט), 'הנה אנכי שולח מלאך לפניך' וגו', ופירש רש"י, כאן נתבשרו שעתידין לחטוא ושכינה אומרת להם 'כי לא אעלה בקרבך' (לג ג), ותמוה כי מה 'בשורה' היא שעתידין לחטוא, וביאר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע (תשל"ז) וז"ל, כאן נתבשרו שעתידין לחטוא, אבל משה רבינו לא נתרצה בזה ופעל שיהיה הישועה על ידי השי"ת לא על ידי מלאך, וכן נתמלא בקשתו. לכן השמחה בזה למי שחטא יוכל לשוב בתשובה ולהתקרב להשי"ת, וזה בשורה טובה לכל בני ישראל.

והיה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לומר, כי כך דרכה של תשובה, יעזוב רשע דרכו ויתחדש ככבריה חדשה, ואל יתעסק ב'עבר'... ובזה פירש במה שכתב רש"י (פרשת יתרו יט ה) בשם המכילתא 'אם עתה תקבלו עליכם יערב לכם', שהכוונה שאף שלא נהג כשורה עד עתה, אך אם מעתה מקבל עליו על העתיד - יערב לכם, ומה דהוה הוה.

כג. והעיקר, שישוּב אל ה' מתוך שמחה. וכך רמז לה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויז'ניץ זי"ע בריש פרשתן (כא א) 'ואלה המשפטים', וברש"י, 'כל מקום שנאמר אלה, פסל את הראשונים, ואלה - מוסיף על הראשונים'. כי השב מיראה 'זדונות' נעשו כ'שגגות'. והשב מתוך אהבת ה', זדונות נהפכות לו לזכויות (יומא פו:). מעתה יבואר על נכון, 'כל מקום שנאמר אלה' - 'אלה' נוטריקון ליהודים היתה אורה - שהאיר את נשמתו באור התשובה, זה האיש פסל את הראשונים - שהפך את זדונותיו לשגגות. אך אם ואלה - נוטריקון ליהודים היתה אורה ושמחה, שהוסיף את השמחה לתשובתו, הרי הוא מוסיף על הראשונים כי כל עוונותיו שעשה בעבר נהפכו למצוות, א"כ מצוותיו שיקיים מכאן והלאה יהיו הוספה על 'מצוותיו' הראשונים.

כד. סיפר הגה"צ רבי נטע פריינד זצ"ל שהיה בשוה"ט של הרה"ק מסאטמאר זי"ע ואמר בבכיות שלישי, יהודים, התחרטו עתה, כי עוד מעט תתחרטו על מה שלא התחרטתם עד עתה...

כה. אדרבה, שערי סיעתא דשמיא נפתחים בלא גבול דייקא בעת הזו, וכמסופר על הרה"ק מסאטמאר זי"ע שהיה נוהג בכל שנה לעלות על ציונו הק' של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זי"ע ביומא דהילולא דיליה (ז' אדר), ותמיד הגיע אל חלקת מחוקק ספון לקראת ערב סמוך לזמן השקיעה, שנה אחת הקדים לבוא לקאליב כבר בשעות הבוקר בעוד היום גדול, אך לא פקד את ה'ציון' אלא לעת ערב, שאלו משמשו מה ראה על ככה לבוא דווקא כי ינטו צללי ערב ובפרט שכבר שהה בעיר והיה בידו סיפק להגיע מקודם, נענה לו הרה"ק ואמר שבנוהג שבעולם ביום היריד 'אין די לעצטע מינוט'ן כאפט מען מציאות' (ברגעים האחרונים מוצאים מציאות גדולות...), ונתכוון לומר בדבריו שעיקר התעוררות הרחמים הוא דווקא 'כי פנה יום'...

כו. הנה בגמ' (ב"מ לב ע"א וע"ב) דנו באריכות האם יש איסור מדאורייתא לצער בעלי חיים, והוכיחו מהא דקתני בברייתא לעניין מצות פריקה וטעינה האמורה בפרשתן (כג ה) 'אוהב לפרוק ושווא לטעון' [כלומר, שאם עומדים לפניו ב' חמורים, אחד מהם של אוהבו והוא כורע תחת משאו ומצוה לעזור לו 'לפרוק' את המשא, והחמור השני הוא של שונאו, וזקוק לעזרה בכדי להטעין את המשא על גבי החמור] מצוה בשווא [אף שתמיד מצות פריקה קודמת למצות טעינה, מחמת צערו של החמור, אך כאן יש להקדים לטעון את חמורו של שונאו] כדי לכופ את

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

זכור לטוב סגולה לבטל מחשבות זרות הנופלות על האדם לומר את הפסוק (ויקרא ו' ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', ועל פי זה מפרש לשון הפסוק, וכי יזיד איש - הוא היצר הרע, על רעהו - היצר הטוב שהם שוכנים יחד בקרב האדם להרגו בערמה - במחשבת ערמימות וכוזבת, שמכנים בו מחשבות רעות ואסורות שעל ידיהם יוכל להרגו ולהפילו לשאול תחתית, עצתו היא, מעם מזבחי - שיאמר את הפסוק אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה, ובכך תקחנו את היצר הרע למות ויעבור רוח הטומאה מן הארץ^{כח}.

חוט המשולש - ראש חודש אדר שחל בשב"ק פרשת שקלים

הנה בהאי שתא חל ראש חודש אדר בשבת קודש, ונתעטר בג' כתרים, ר"ח אדר, שבת ר"ח, ושבת שקלים, וכל אחד מהם קובע קדושה וברכה לעצמו, בו ניתן להתרום ולהתעלות ולפעול ישועות גדולות

- שישמור על העיניים כרבעי, אזי שכרו ש'יצא לחירות' מיד יצרו הרעי^י.

והדברים יתבארו ביותר עפ"י דברי הרבנו בחיי בביאור דין 'שן ועין', וז"ל, והטעם בזה מפני שלא נשתעברו אלא בשן ועין, כנאמר (בראשית ט כב) 'זרא חם אבי כנען את ערות אביו ויגד לשני אחיו בחוץ', ראה בעיניו והגיד בפיו, ונתקלל על זה 'ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו' (שם כה), וכיון שלקן האברים החוטאים נפטר הגוף מעונש עבדות, עכ"ל. והרי שהפגם ב'שן ועין' מביא את העבדות והשעבוד, וממילא זה הנוהר לקדש אברים אלו זוכה לצאת מעבדות לחרות ולגאולת עולם.

בפרשתן (כא יד), 'וכי יזיד איש על רעהו להרגו בערמה מעם מזבחי תקחנו למות'. וכתב הרה"ק מקאז'ניץ זי"ע (עבודת ישראל ד"ה וכי) לפרש בדרך הרמוז, שהנה כתב בסידור האר"י כי הרמ"ק קיבל מפי אליהו

יצרו, ואי סלקא דעתך צער בעלי חיים דאורייתא הא עדיף ליה [שהלא החמור השני מצטער עתה מכובד המשא שעליו, ותירצו] אפילו הכי כדי לכופ את יצרו עדיף, ועדיין לא נתבאר כיצד 'כפיית היצר' דוחה מצות עשה מדאורייתא של 'צער בעלי חיים' (וע' מנחת חינוך מצוה פ אות ח), וביאר הר"י מלוניל (הר"ד בשיטמ"ק שם) וז"ל, כפיית יצר עדיף יותר מכמה מצוות, שנאמר (תהילים נא יט) 'זבחי אלוקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלוקים לא תבזה'. כז. מעשה באחד שנכנס אל הרה"ק מרוז'ין זי"ע, והתאונן בפניו על שהעיניים כואבות לו, נענה הרוז'ינער ואמר לו, 'מי אמר לך שהעיניים כואבות לך, אולי אתה מכאיב לעיניך' (בראיות שאינן הגונות).

כבר אמרו להמשיל את הנהנה מ'עולם הזה' שלא באופן הראוי, ליהודי שהיה לו 'בית עסק' לממכר 'שקי קמח', והיה קונה את השקים מערבי אחד, וכך היה ההסכם ביניהם - על כל שק שיעביר הערבי יטיל היהודי 'פרוטה' לתוך צלוחית, ולבסוף ימנו יחדיו את המטבעות בכדי שידעו כמה שקים נתן לו, וישלם לו היהודי שכרו הראוי כמניין השקים. אך הערבי הדומה לחמור - בטיפשותו כי רבה - המתין לשעת הכושר כשיסובב היהודי את ראשו, וגנב מלא חפניים מהמטבעות שבצלוחית, בחשבו שהוא מרוויח בזה הון רב, ואין ה'שוטה' מרגיש שבזה מפסיד לעצמו 'הפסד מרובה' - שהיהודי לא ישלם כי אם על מספר שקים קטן יותר. והנמשל מובן, לכל יהודי יש 'ערבי' קטן היושב על מפתחי לבו, וצופה רשע לצדיק - וממתין לשעת כושר כשלא יעמוד על המשמר ו'גונב' כמה ראיות אסורות, בחשבו שהנה הרוויח בזה 'הנאה ותענוג', וכמה לא חלי ולא מרגיש עד כמה הנאה ותענוג הפסיד לעולם הנצחי, ובפרט שאין אדם מפסיד אפילו בהאי עלמא - והבורא ישלים לו בכפלי כפלים.

כח. וביאר בזה הרה"ק רבי יענק'לה מפשעווארסק זי"ע (אמרי יעקב) על פי מה ששמע מחותנו הרה"ק רבי איציק'ל זי"ע, שהרה"ק ר' יוסף זאב מקשאנוב הגיע פעם אל זקנו הרה"ק מצאנז זי"ע, ובהיותו עומד עדיין בחדר החיצון אמר להעומדים שם ד"ת ששמע מחותנו (הרה"ק ר' מנחם מענדל מגלאנוב זי"ע) וכאשר יצא ה'דברי חיים' לחדר החיצון קרא לו ושאלו מה הוא מדבר, השיב שאומר דברי תורה בשם חותנו, אמר לו הרה"ק מצאנז זי"ע 'הערט'ס וואס איז תורה, אש - א פייער, תמיד - שטענדיג, תוקד - זאל פלאקערן, על המזבח - אויפן הארץ, לא תכבה - ס'זאל נישט פארלאשן ווערן, און אפילו ווען מ'גייט אוועק חלילה פין א הארבע עבירה עכלה"ק. (הקשב מה היא 'תורה', אש תמיד תבער במזבח שבלב, ולא תכבה אפילו אם נכשל בעבירה חמורה), והיינו שהדרך לנצח את היצר היא כשעומד במלחמה מתוך סערת אש בהתלהבות דקדושה. וזהו מה שאמר הרמ"ק כי אמירת פסוק זה מועילה לדחות מחשבות רעות, שאין זה רק 'סגולה' בעלמא, אלא נכלל כאן הדרך לנצח את היצר, כי שלהבת הקודש אשר תוקד בלבבו היא השורפת כל רע.

בגשמיות וברוחניות^{כט}, ועל אחת כמה וכמה כש'ש'לשה' וכך הביא בספר 'דבר נחמד' (להנה"צ רבי שריה דבילצקי כתובים' באים באחד^ל).

כט. מעשה שהיה ושמעתיו מבעל המעשה - אברך מן השורה מבני ירושלים היקרים (הדר בב"ש) ור' מרדכי שמו, וממנו ניקח לקח טוב עד כמה צריך האדם לעבוד בעצמו ולא לסמוך על קדושת הזמן שתרום אותו אם לא יעשה כלום מעצמו. כי הנה ר' מרדכי בעל המעשה מסדר לרבים נסיעות (טיסות) בשמי מעל לקברי צדיקים שבגולה, מטבע הדברים גם הוא נוסע רבות במטוסים ברחבי תבל.

בכל נסיעה מתוספות לו עוד 'נקודות' אצל חברות הנסיעות, עד שהודיעוהו באחד הימים כי בנסיעה הבאה הוא זכאי לטוס ב'מחלקה ראשונה' תמורת 100 שקלים בלבד [לאילו שאינם בקיאים, בכל מטוס יש כמה 'כיתות', פעמים שתיים ופעמים שלוש, מחלקה פשוטה בה נוסעים המון העם כשהם 'יושבים צפופים ומשתחווים צפופים', ויש עוד מחלקה הנקראת 'ביזנעס קלאס', ולמעלה ממנה 'מחלקה ראשונה' בה יושבים הנוסעים בהרחבה גדולה, הכסא נהפך למיטה מוצעת בכרים וכסתות, משרתים עומדים הכן לשמשם בכל מיני שימוש במאכל ומשתה וכל צרכיהם, גם בבואם לשדה התעופה יקבלו אותם משרתים בסבר פנים יפות, לשאת את משאם ולהכניסם מדלת מיוחדת ללא כל המתנה בתור]. ר' מרדכי שאבתה נפשו לחוש פעם אחת בחייו על בשרו את ה'טעם' של העשיר, להרגיש 'מוישה דער גביר' מהסיפורים, הסכים להשקיע ב'ביזנעס' זה 100 שקלים, ובהתרגשות רבה קנה כרטיס לביזנעס קלאס.

בבוא העת, הופיע ר' מרדכי בשדה התעופה נרגש כולו, ברוב חשיבותו אפילו לא הביט על ה'תור' של ה'מסכנים' הממתינים שעות בתור לעבור את מעבר הגבולות, רק הלך אחר כבוד עם ה'משרת' שהוליכו עד למקומו המכובד ב'מזרח' של המטוס, שם שקע לתוך הכסא - מיטה, כשכל כולו אומר כבוד, איי געוואלדיג, מתמוגג הוא מנחת לארכו ולרחבו, תוך כדי שהוא מנסה את כל הכפתורים להגביה המושב ולהנמיך ההדום אשר לרגליו וכן להיפך וכו' וכו', והרגיש עצמו ב'עננים' - כפשוטו וכמדרשו, ובהיותו בין שמים לארץ הרגיש כמי שנהנה מב' העולמות, עליון ותחתון, ובכל רגע ורגע שהמטוס הגביה את עצמו חש ברוח הדמיון הטוב עליו שהוא מקפץ לשיא העושר והאושר, עוד רגע והוא כבר מתנגש בשמים וממעל להם.

באותה שעה החליט אחד מהנוסעים ה'פשוטים' לערוך סיור במחלקה הראשונה - לראות במו עיניו את ה'עשירים' היושבים שם ולדבר עמם [מחמת מידת הסקרנות שתפסה אותו, או מאחר שכל מטרת נסיעתו היתה לזכות את אחינו שבגולה במצוות 'הכנסת כלה', והחליט בנפשו להתחיל בעבודה"ק תיכף ומיד בעודו במטוס], משקרב הלה למדור העשירים, הסיט את הוילון המפריד ביניהם [כשמשרתי המטוס אינם מבחינים בכך] ולעיניו נגלה דמותו של ר' מרדכי אשר לבושו מעיד עליו כי הוא אחד מאנ"ש, אדם פשוט משלנו, מכיוון שכן נענה הלה ודיבר אל עצמו בקול, 'אה, אה, סתם א שלעפער' [- לא עשיר זה אלא איש פשוט ביותר מעניי העיר]... ברגע זה הרגיש ר' מרדכי שכל האוויר יצא לו מהבלון בפיצוץ אדיר... בין רגע הפך מעשיר ליורד רח"ל, כל עשרו ירד לטמיון בפחות מרגע, אילו היה ביכולתו היה פותח את חלון המטוס וקופץ משם מטה מטה עדי ארץ לגודל הבושה והבזיון, ומעולם לא נפגע כ"כ כפגיעה זו שפגע בו ה'משולח' בקריאתו 'אה, אה, סתם א שלעפער'.

באותה שעה הבין ר' מרדכי היטב היטב, כי לא תועיל לו לאדם הישיבה בביזנעס-קלאס (או במחלקה ראשונה), גם המשרתים העומדים סביבו לא יעזרו לו במאומה כל עוד שלא יקרה שינוי בעצם מהותו ומצבו, כל זמן שהמצב ב'חשבון הבנק' אינו עולה מעלה מעלה, אזי כל 'ההופעה' מסביב לא תועיל כלום, ובת קול מכרזת ואומרת 'אה, אה, סתם א שלעפער'...

אף אנו נכריז בדין, אפשר לו לאדם לשהות במרכזו של 'ביזנעס קלאס' - אלו השבתות וימים טובים, או בעניינינו שבת ר"ח ושקלים, שהם המקום והזמן לקנות את כל הטוב שבעולם, בתורה ויראת שמים, אפשר לו לאדם להימצא בין 'חבורה' טובה, עובדי ה', מאמינים וצדיקים, אבל כל זמן שלא יעשה שינוי אצל עצמו, כל עוד שלא יראה בחשבון הנפש שלו שעולה מעלה מעלה, עדיין בת קול מכרזת ואומרת 'סתם א שלעפער'.

וכבר אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע לרמזו בפרשת שקלים, כי 'שקל' בלשון הגמ' הוא לקח ונטל, וכלומר שהזמן מסוגל 'לקחת' את עצמו בשתי ידיים... (הובא בליקוטי יהודה).

גם ידוע מה שאמרו צדיקים כי 'חודש' הוא מלשון התחדשות, וכלומר שכח מיוחד יש בראש חודש להתחדש בעבודתו ית"ש, וכן איתא ב'בית אהרן' (פר' נח) בשם הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע שבכל ראש חודש נשפע מן

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

ברומו של עולם, ה' - נעשה כולו 'רחמים', יתקבלו בקשותיו ויתמלאו משאלותיו^{לא}.

ובפרט שהאי יומא - הוא 'ראש' לכל חודש אדר, שבולו זמן 'עת רצון', כמו שהובא ב'צמת צדיק' (אדר ד"ה משנכנס) בשם זקנו הרה"ק ה'אהבת שלום' זי"ע, ד'אדר' ר"ת ר'עוא ד'רעון א'שתכת, היינו שכל החודש כולו הינו עת רצון לפעול בו דבר ישועה ורחמים.

וזמזבים השניים, כאשר בהאי שתא חל ראש חודש אדר בעצם יום השב"ק, וכבר הפליגו צדיקים בגדולת 'שבת ראש חודש', כי בה כביכול נעשים בני ישראל 'מחותנים' עם הבורא יתב"ש. שהרי את השבת מקדש הקב"ה - ואינה תלויה בקידוש החודש של בני ישראל, ואילו את ה'ראש חודש' מקדשים בני ישראל בהכרות בית דין 'מקודש מקודש' (אף כהיום שאין לנו 'קידוש החודש' ע"י בית דין, מכל מקום הכל מכה 'קידוש החודש'

ז"ל והרב המופלא כמוהו"ר חיים אבולעפיה ז"ל קבלו מתלמידיו מורנו כמוהו"ר חיים זייטאל ז"ל, שצריך אדם וכו' ביום משמרת ר"ח אדר, ולקרוז את התהילים כולו וזה סגולה לתיקון הנשמה, ויש בו עוד כמה סודות טמירים, ורצוי שביום זה יתאספו יראי ה' ויעשו תקון זה.

וכבר הגיד ה'חזוה' מלובלין זי"ע (דברי אמת פר' תרומה) את גדולת יום ראש חודש אדר, במאמרם (ביצה טו:): 'הרוצה שיתקיימו נכסיו, יטע בהן אדר', כי 'נכסיו' - הנשארים כקנין בידי האדם לנצח, הם מעשיו הטובים, (דאילו 'כסף וזהב' אינם נכסים נצחיים שהרי לא במותו יקח הכל לא ירד אחריו כבודו' - תהלים מט יח), ובפרט ה'תפילות' שהם מדברים העומדים ברומו של עולם (ברכות ו: וברש"י ד"ה דברים), ולא עוד אלא שעיקר התפילה בלחש היא, וזהו 'נכסים' מלשון כיסוי והצנע, וזהו אמרם 'הרוצה שיתקיימו' ויתקבלו לרצון 'נכסיו' - אלו תפילותיו, 'יטע בהן אדר', פירוש יתפלל על זה בראש חודש אדר, אז יקבל ה' את תפילתו, שנאמר אדיר במרום - זה התפילה העומדת

השמים דרך חדשה לנצח את היצר הרע, שעל כך נאמר (בתפילת מוסף) 'ותשועת נפשם מיד שונא'. וכבר איתא ב'בית יוסף' (בטור סי' תכ"ג בד"ה ועומדים) בשם ספר 'ארחות חיים' (הלכות ר"ח סי' ב) לבאר מה שאומרים אנו שם בתפילה זכרון לכולם יהיו ותשועת נפשם מיד שונא שביום זה יש 'זיכרון לפני ה' להנצל מן היצר'.

והזמן גרמא ביותר בר"ח אדר, וכמו שפירש הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא ביכהן פאר לפר' שקלים) בהא דאיתא בגמ' (מגילה כט:): 'אמר רב פפא הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לימצי נפשיה באדר דבריא מזליה' - שהכוונה היא לאותו 'נכרי' שבקרבו, הוא 'עמלק' הוא היצר הרע, שעתה בריא מזליה לנצח את עמלק שבו... ל. ומעלה יתירה בשב"ק דנא, בו מוציאים ג' ספרי תורה לקריאת התורה (לפרשת השבוע ולר"ח ולשקלים), 'והחוט המשולש לא במהרה ינתק', והפליג בדבר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (לענין שבת ר"ח טבת) ואמר שהוא בבחינת ראש השנה, שבו 'שלושה ספרים נפתחים'.

לא. מעניין לעניין באותו עניין, הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א אמר, כי בתפילת 'יעלה ויבוא' הנאמרת בראשי חודשים ובמועדים יש בה קרוב לשלוש מאות וחמישים בקשות, הא כיצד, 'יעלה, ויבוא, ויגיע, ויראה, וירצה, וישמע, ויפקד, ויזכר' - עד כאן שמונה בקשות, וכשממשיכים לבקש 'זכרוננו, ופקדוננו, וזכרון אבותינו, וזכרון משיח בן דוד עבדך, וזכרון ירושלים עיר קדשך, וזכרון כל עמך בית ישראל', הרי בידך מ"ח בקשות, כי כל אחד מהשמונה הראשונים עולה על כל אחד מהששה הבאים אחריו, והיינו שיעלה ויבוא ויגיע וכו' זכרוננו, וכן יעלה ויבוא וכו' פקדוננו, וכך כולם על זה הדרך, נמצא עד כאן מ"ח תפילות (שמונה בקשות על שישה 'זכרונות'). ועל כל אלו אנו מבקשים 'לפליטה, לטובה, לחן, ולחסד, ולרחמים, לחיים טובים, ולשלום' הרי אלו שבעה בקשות, וכמי שאומרים, יעלה ויבוא ויגיע וכו' זכרוננו לפליטה, וכן יעלה ויבוא זכרוננו לטובה, וכך כיו"ב גם יעלה ויבוא זכרון אבותינו לטובה, יעלה ויבוא זכרון אבותינו לפליטה, וכן בכלם, סך הכל של"ו תחינות (48 כפול 7), ואח"כ ממשיכים לבקש א. זכרנו ה' אלוקינו בו לטובה. ב. ופקדנו בו לברכה. ג. והושיענו בו לחיים טובים. ד. ובדבר ישועה ורחמים חוס. ה. וחננו. ו. ורחם עלינו. ז. והושיענו, והרי לפנינו שמ"ג (343) תפילות הנאמרות ברגע אחד וב'תוך כדי דיבור'...

ומעתה יתבונן האדם עד כמה יבקש תפילה זו בכוונת הלב, כי בתפילה נפלאה זו מתחנן וחוזר ומתחנן כ"כ, ויש לו את הזכות לעורר שמ"ג פעמים רחמי שמים. וכבר אמרו בדרך צחות, כי הנה מנהג ישראל בתפילת מעריב דר"ח לדפוק על עמוד החזן או על הבימה לסימן ולהזכיר לקהל לומר יעלה ויבוא, ומוטב לדפוק על הלב מאשר לדפוק על העמוד...

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

יג

שהלכה אל הנביא ב'רגל', והיאך למד מ'חודש ושבת' לענין רגל, אלא מכאן מוכח דכשחל חודש ושבת גם יחדיו נחשב אותו היום כ'רגל' ממש.

הוסיף הרה"ק האדה"ו מסאדיגורא זי"ע (ועוד הרבה צדיקים), שבמוסף דשבת ראש חודש מצינו 'חידוש' נפלא שאינו כן בשאר מועדים וזמנים. והוא שלמוסף דשבת זו נתקנה ברכה מיוחדת (בברכה האמצעית), ולא נתקן כך בשאר זמנים, וכגון, בשבת שחל בו יום טוב מתפללים הנוסח של יום טוב ומזכירים בו שבת, לאידך בשבת חול המועד מתפללים נוסח של שבת ומזכירים בו את המועד, וכאן אין אומרים לא נוסח ד'שבת' ולא ד'ראש חודש', אלא נוסח מיוחד לשבת ראש חודש - 'אתה יצרת'... ללמדך גדולת שבת זו.

ו'חוט המשולש לא במהרה ינתק', כשתוספת קדושה יש בה בשב"ק זו שקוראים בפרשת שקלים, וכדלהלן.

אתה זוקף את ראשן - שפע רב הנשפע בשבת שקלים איתא במדרש (תנחומא תשא ג) 'אמר משה לפני הקב"ה, רבש"ע משאני מת אין אני נזכר, אמר לו הקב"ה, חיך כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן לב'.

ב'ספר הזכות' להרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (פר' שקלים) כתב הבטחה גדולה יש לנו במדרש

של בית הדין של הלל הזקן (עיי' רמב"ם ורמב"ן ספר המצוות קנג) שעמדו וקידשו עד סוף כל הדורות), נמצא שבשבת קודש זו הקב"ה מקדש ואף אנו מקדשים, והוא כעין 'מחותנים', ואין לך קירבה גדולה מזו (כעיי' הובא ביאילה שלוחה' להרה"ק רבי נפתלי בהרה"ק ר"ש מירוסלאב ששמע בשבת ר"ח טבת מהרה"ק מסאדיגורא ששבת היא לה' ור"ח הוא לכם, ע"כ בשבת זו אפשר לבני' להיעשות מחותנים עם הקב"ה).

וז"ל ה'מאור ושמש' (לשבת ר"ח) על הפסוק (ישעי' סו כג) 'והיה מידי חודש בחדשו ומידי שבת בשבתו יבוא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה', והנה כשראש חודש חל להיות בשבת אזי יש עלייה גדולה לשכינה מאוד מאוד, ונעשה יחוד גדול בעולמות העליונים יותר כפולה ומכופלת משהיה ראש חודש בחול, ועל ידי כן יכולים כל בשר לנתק את עצמם מהגשמיות, לחזור בתשובה שלימה יותר משאר ראשי חדשים, וזה 'והיה מדי חודש בחדשו ומדי שבת בשבתו', דהיינו כשיחול ראש חודש בשבת - אזי 'יבוא כל בשר להשתחוות לפני', לפי שהקדושה תהיה גדולה עד למאוד מאוד, ויהיה התעוררות התשובה בכל בשר, עכ"ל.

הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע היה מוכיח ש'שבת ראש חודש' הוא כ'רגל' וזי"ט ממש, שהרי בנמרא (ר"ה טו:) אמרו 'וא"ר יצחק חייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מלכים ב, ד כג) מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת איבעי לה למיזל' (בחדש ושבת חייב ישנו ללכת להקביל פני רבו). ולכאורה צריך ביאור, הרי לא נזכר בפסוק

לב. ומדבריהם שמענו, שסגולת שבת זו להינצל מכל פגע ומחלה, ונכללים בו רפואות וישועות ברוחניות ובגשמיות, שהרי כאשר האדם מתייסר ביסורים רח"ל גוו נכפף, וכשהוא ניצל מהם נזקף ראשו והולך קוממיות, ועל כן ככלל 'זקיפת הראש' הוא שנושעים בשבת זו בכל משאלות לבם לטובה.

באמת אמרו, כי כל שבת ושבת יש בה 'סגולה' זו להמשיך רפואות וישועות, אך כח מיוחד ניתן בשבת שקלים. וכך כתב ב'שם משמואל' (שלה תרע"ז) בשם אביו הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע, וז"ל, שמעתי מפ"ק אדומור'ר זצוק"ל שמידה זו נוהגת בכל ענייני האדם, אפילו מי שיש לו חולה בתוך ביתו ר"ל, אם אפשר לו שיתאפק ולא יצטער ולא יהרהר בעגמת נפשו בודאי שיתרפא, כאמרם ז"ל (שבת יב.) '[הנכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלזעוק ורפואה קרובה לבוא, ורבי מאיר אומר] יכולה היא שתרחה'. עכ"ל. וכלשון רש"י (שם) 'יכולה היא שתרחה אם תכבדוה מלהצטער בה'. ומכלל דברי השם משמואל 'שמידה זו נוהגת בכל ענייני האדם' למדנו, שאין הדברים אמורים רק לגבי חולה, אלא גם לשאר מיני צער ומדווה, וכגון מי שמסובב בחובות וכיו"ב, שאם יתאפק מלהצטער אלא יגיל וישמח בשבת שיכולה היא שתרחה ומובטח לו שיצא מאפלה לאורה.

וכה כתב בספר 'מתוק מדבש' (להגה"ק רבי יצחק פרחי, אות ו) 'ובעינינו ראינו בני אדם שהגיעתם צרה עד לקראת השבת, וביום שבת עצמו הסיחו דעתם מצרתם ושמחו בשמחת השבת כראוי, ולא הכניסו עצב ודאגה בלבם על צרתם, וזכו שאבלם נהפך להם לששון ונושעו מצרתם בנס ופלא'.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

זה (לעיל 'אתה עומד וזוקף את ראשך'), שבכל דור ודור בעת **אמנם**, כדי לזכות לזקיפת ראש' על האדם לפתוח קריאת פרשת שקלים יזקוף משה רבינו ע"ה ראשו פתח, להשתוקק לצאת מהרפש והטיש שהוא של בני ישראל.^{לג} שקוע בו, וכמו שאמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע,

כתב ב'מנורת המאור' (אלנאקו"ה, ח"ב פ"ח) מעשה באשה אחת שהיו לה שני בנים ונפלו לבור בשבת, והמתנה לבעלה עד שבא מבית הכנסת, וכשבא אכלו ושתו, כשגמרו לאכול אמרה לו, אם רצונך אומר לך דבר אחד, אמר לה אמרי, אמרה לו, שני כתרי זהב הופקדו היום עשר שנים אצלי, ועתה מבקשים אותם ממני, אתנם או לא, אמר לה, תני. אמרה לו שני בניך נפלו בבור ומתו, ועתה, תן כבוד לקונך ולא נחלל את השבת. ולא צערו עצמן כל השבת, כיון שהחשיך, עמדו על פי הבור להוציאם ולקברם, ובזכות שלא צערו עצמם בשבת עלו חיים מן הבור לשלום.

ובשו"ת 'שבט הקהתי' (ח"ג סמן ק"פ) מביא שהרה"ק המהרי"ד מבלעזא לא נתן לחדש נעליים חדשות בשב"ק, כי דרכם של מנעלים חדשים ללחוץ ולדחוק על הרגל, ורצה שהלחץ והדחק יגמר לפני שבת, ע"כ. מעתה יש ללמוד להסיר מעלינו ביום השב"ק כל 'קוועטש' (לחץ ודחק) הדוחק ומעיק על לבו של אדם, ובזכות זה יזכה לכל הטוב ושפע רב.

דיוק נפלא אמרו בלשון רש"י אם תכבדו מלהצטער בה, ולכאורה מניין לרש"י תוספת זו, ומדוע הוצרך לכותבה, אלא שכך מדוקדק בלשון הגמ' יכולה היא שתרחם, ולא אמרו בוודאי תרחם וכיו"ב, אלא משמע שיש ביד השבת ה'יכולת' לרפא, על כן הרחיב רש"י לבאר, שאכן השבת מצד עצמה יכולה לרחם ואין הדבר תלוי אלא ביד האדם, שאם יכבד את השבת מלהצטער בה יזכה לרפואה, ואם לאו... ומעתה ככל שיוסיף האדם להתעורר ולהתרומם בקדושת השבת יזכה לקבל את ברכתה.

הרה"ק רבי יצחק מסיקווירא זי"ע היה דורש בלשון הכתוב בפרשתן (כא ט) 'רק שבתו יתן ורפוא ירפא', כי הנה בפרשת בשלח כתיב (טו כו) 'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוקיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, ומ"מ, זה שארפע רעצעפט (מרשם רפואי חזק וחרוף)... ש'התנאי' לזכות לרפואה הוא רק אם ישמור כל החוקים והמצוות ויעשה הישר בעיני ה'... גם בפרשת יתרו מצינו עניין רפואה, והוא בקבלת התורה שם נתרפאו כל החולים, אך גם זה שארפע רעצעפט... כי צריכים לקבל על עצמנו את כל התורה. אכן בפרשה זו נאמר רק שבתו יתן 'שבתו' מלשון שבת, ור"ל אם רק ישמור שבת כבר ורפוא ירפא - שהקב"ה ישלח עזרו מקודש לרפא את שומרי שבת.

לג. הרה"ק מרוז'ין זי"ע היה אומר, שבארבע פרשיות יכול כל יהודי להידבק בשכינה, וכל פרשה מהם היא כנגד אות אחת משם הוי"ה ב"ה, והמשכיל ינצל את הטהרה והקדושה הנשפעת בימים אלו כדי להתדבק בו יתברך, וכמו שמבקשים (יוצרות לתפילת מוסף) 'אור פניך עלינו אדון נשא'.

כיו"ב אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע, 'איך ווארט שוין געהרין עס זאל קומין דיא ד' פרשיות, איך זאל מיך זעהן מיט דעם אייברשטיין, פירוש שהוא עומד ומצפה לשבתות שקוראים בהן ארבע הפרשיות כי אז נפגשים עם הקב"ה כביכול (אמרי פנחס שער ד רכה).

כתב הרה"ק הגנזי ישראל' מטשארטקוב זי"ע - בכל שבת ושבת של הארבע פרשיות יורד שפע לעולם... בפרשת שקלים יורד שפע של עושר והרחבה... וכן מבואר בארוכה ב'עטרת ישועה' (מועדים משפטים - שקלים) ששבת שקלים מסוגלת לפרנסה, עיי"ש מילתא בטעמא, והרה"ק בעל ה'אמרי יוסף' מספינקא זי"ע אמר, שבשבת זו אפשר לבקש שיתקבלו כל התפילות שבכל ימות השנה לרחמים ולרצון.

מעשה בחסיד אחד ושמו רבי מאיר כהנא ז"ל מעיר 'דראגמירעשט' שהגיע עם אחיו רבי זאנוויל ז"ל להסתופף בפעם הראשונה בצל רבו ה'אמרי יוסף' בשבת שקלים שנת תרמ"ג, הני תרי אחי בעלי יסורים גדולים היו, כי רבי מאיר היה חשוך בנים ל"ע וב"ב היתה חולנית, ואחיו רבי זאנוויל הוליד בנים חולים וחלשים רח"ל. בערב שב"ק נכנס החסיד רבי מאיר אל הקודש וביקש להיוושע בדבר ישועה ורחמים, נענה ה'אמרי יוסף' שיתן לו פדיון של מאה זהובים, ר"מ נתן את הסכום והרבי הבטיחו בישועה שלימה. ואילו אחיו לא הספיק להיכנס קודם כניסת השבת. ליל שב"ק העמידו יין ב'טיש' כמנהג, ובהגיע תורו של רבי זאנוויל ברכו ה'אמרי יוסף' שבניו יזכו לרפואה שלימה, והסביר ואמר, שבשבת שקלים נענים כל התפילות, שהרי מ'מחצית השקל' קנו את 'קרבת התמיד', והרי

מטבע של אש - העיקר אש ההתלהבות והתשוקה בלב אמרו חז"ל (במדב"ר פרשה יב, ג; הובא ברש"י ר"פ כי תשא) 'זה יתנו, אמר רבי מאיר, נמל הקב"ה כמין מטבע של אש' מתחת כסא הכבוד (ומשקלה מחצית השקל), והראה לו למשה כזה יתנו, והוא פלא, וכי יש מטבעות גשמיים מתחת כסא הכבוד, והרי שם הוא משכן נשמות ישראל אשר הם הצובות מתחת כסא הכבוד, ומה ענין מטבעות זהב למקום גבוה כזה.

אלא יבואר הענין על פי מה שסיפר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' ז"ע, שפעם איקלע ל'ארץ אשכנז' ונכנס לבית הכנסת, שמע שם את החכם דורש לפני הקהל ומקשה, מדוע הראה הקב"ה למשה 'מטבע של אש', והלא כדי להבין את משקל המחצית השקל היה יכול להבין גם ממטבע של מתכת, ותירץ שבודאי לא הראה לו מדת מטבע גרידא אלא הראהו שתהא נתינת המטבע

שבשבת זו צריך האדם להמשך כל גופו (כלומר נשיותו הבהמיות) אחר הראש, כי אם אברי גופו לא יעלו עם הראש יישאר ח"ו בתלוי ראש'.

מהותה של 'זקיפת הראש' יבואר עפ"י דברי חז"ל (חגיגה טז.) 'ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת שלשה כבהמה', ומן הדברים שהאדם דומה למלאך הוא מה שהולך בקומה זקופה כמלאכי השרת, ואילו הבהמות הולכות עם ראשן בלפי מטה, והיינו מעמא, כי היא עסוקה לחפש ולחזור תמיד אחר הארציות, וזו עבודת האדם להתגבר על יצרו - להעמיד עצמו לילך בקומה זקופה שיהיו עיניו נשואות בלפי מעלה, ובשבת שקלים יש לנו סיעתא מיוחדת לזה שהרי משה עומד וזוקף ראשן של ישראל, וממילא יש בידנו להגביה עוף מעל כל הארציות ומעשה בהמה - לעמוד בקומה זקופה לפני ה' אלוקינו כמלאכי השרת.

אמרו (ברכות כו): 'תפילות כנגד תמידין תקנום', אם כן, בשבת זו שמכינים ומכשירים את ה'תמידים', לכל השנה אף התפילות שהם 'כנגד התמידים' יתקבלו לרצון, ואפשר לבקש עליהם שיתקבלו לרצון, למותר לציין ששני האחים נושעו במשאלותיהם לטובה ולברכה (הובא בספר פאר יוסף עמוד כה).

לד. בדרך רמז פירש הגר"א מווילנא ז"ע את הפסוק (דברים יב כג) 'ולא תאכל הנפש עם הבשר', דאף שהותר לאדם לאכול בשר, אך יזהר לבל יאכל 'הנפש עם הבשר' - שלא תהא כל נפשו משוקעת בתוך הבשר, ונמצא אוכל את 'נפשו' יחד עם הבשר...

לה. ובזה פירשו הא דאמרו חז"ל (והובא ברש"י פר' שקלים) גבי מחצית השקל שבא לכפרה אחר חטא העגל והראהו הקב"ה 'כזה יתנו' - מטבע של אש, שהרי ב'מתן תורה' פסקה זוהמתן, ובחטא העגל חזר להם היצר הרע (זוה"ק בראשית נב; ועוד), החלו בני ישראל מתפחדים, מה יעלה בגורלם מעתה, לזה הראה להם 'כזה יתנו' כשתלכו עם מטבע של אש - באומץ חוזק וגבורה, אין לכם ממה לחשוש, כי היצר וכל חיילותיו נסים ומתפחדים מהבא כנגדם בחזקה וגבורה.

בענין זה סיפר הגה"ח ר' מענדל פוטערפאס זצ"ל, שפעם נשלחה קבוצה מחיילי הצאר (ניקולאי) להילחם באויב, וכך הייתה דרכם, ביום היו נוסעים במסעם ונלחמים בכל כוחם, ובלילה היו שותים לשכרה כדרכם של גויי הארצות עד שנפלו ארצה בשינה מתוך שכרותם, בבוקר היו קמים וממשיכים במלחמתם, וחוזר חלילה. פ"א שתה אחד הגויים מבני בניו של לוט יתר על המידה באופן נורא, כשהשכימו חבריו להמשיך בדרכם, היה הלה עדיין שקוע היטב היטב בתרדמת שכרותו ולא הצליחו חבריו לעוררו, הללו שאצה להם הדרך הניחוהו לנפשו והמשיכו בדרכם, וכך ישן לו החייל עד הלילה הבא לאחריו, משקם החייל מצא את עצמו בודד במקום חשוך, ובקושי הבין היכן הוא ומה מעשיו כאן. מה עשה, אותו הלילה ליל שבת היה, ע"כ נכנס לאחד מבתי היהודים ומצא קדירת הטשולנט שהוטמנה מבעוד יום כשהיא רותחת ומבעבעת, עלה הריח באפו, מילא בכליו הניחם על גבי סוסו והחל ממשיך בדרכו, הסוס שנכווה בגבו מבעבוע הטשולנט החל 'לנוס' ולברוח כל עוד נפשו באפו במהירות עצומה, ובתוך שעה השיג את בני קבוצתו, ועדיין רתח הטשולנט ע"ג, לכן לא הסכים הסוס לעצור, המשיך במרוצתו הטרופה עדי הגיעו לגבול האויב. והנה, מרחוק הבחינו חיילי האויב שמתקרב אליהם סוס דוהר ברדיפה טרופה - באומץ וחוזק - בכח על טבעי, מכיוון שכן, נבהלו מפניו עד עמקי נשמתם, ונסו על נפשם בחשבם מי יודע אלו מוקשים וכלי זין יש לו על גביו, ובזה תמה המלחמה ללא כל הרוגים...

כיו"ב לגבי היצר, אם יראך היצר שאתה בא כנגדו באומץ ללא חת ומורא ימלא רעד ופחד מחשש איזה 'כלי משחית' הנך טומן בבגדך להוציא בבוא עת כנגדו, ויניחך לנפשך.

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

בירושלמי (שקלים פ"ב ה"ג) 'כל העובר על הפקודים (אלו המצוות, שהן פיקודי ה' ישרים) - שחטאו בעגל' לט.

ענין נפלא כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות ח"א קיט): בדברי הגמרא (מנילה יג): 'גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל עמד והקדים שקליהם לשקליו' ובתוס' איתא (שם מו. ד"ה ורחי) שהמן נתן כל פדיונם, וקשה הרי הם לא נתנו כ'פדיון' אלא 'מאת הככר' בדכתיב (שמות לח כה) 'וכסף פקודי העדה מאת הככר', ואילו הוא נתן 'עשרת אלפים ככר כסף' ונמצא שנתן פי מאה מפדיונם. ומבאר החתם סופר, דהא אמרו חז"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקויות (וברש"י 'מרדות אחת' לשון רדוי והכנעה שאדם שם על לבו מאליו), והנה אחר החורבן עיקר 'פרשת שקלים' לשום לב היאך אבדנו כל טוב ולא זכינו לשקול מחצית השקל בבית המקדש. ו'מרדות' זו, כלומר, הרצון והתשוקה לתת מחצית השקל אף כהיום הזה היא עומדת לנו יותר ממאה פעמים ככה, נמצא שבזמן הבית אכן עלה החשבון ל'מאת ככר' אבל כהיום עולה החשבון פי מאה שהוא 'עשרת אלפים' ככר כסף (והרי בימי המן היה חרב הבית, ולא נתנו השקלים רק קראו בתורה 'פרשת שקלים', וקריאתם בתורה, וכן קריאתנו כהיום הזה עולה לעשרת אלפים).

מתוך התלהבות אש קודש' עכ"ד, ולפי זה נאמר, כי אין כוונתם ב'מטבע של אש' למעות גשמיים, כי בוודאי אין מקומן תחת כסא הכבוד, אלא ל'אש' ההשתוקקות והתלהבות שנצרכים בני ישראל בעבודתם, 'אש' זו אכן ננוזה תחת כסא הכבוד, וברוב חביבותן מתענג ומשתעשע הקב"ה בהן כביכול.

נמצאנו למדין, שלא תרומת מחצית השקל עיקר, אלא מה שבשר ודם מלהיב את לבנו כאש להבהיל ומקריב את רתיחת דמו לעבודתו יתב"ש"ח, ולפי זה אין בין מצות שקלים שבזמן שביהמ"ק היה קיים לבזמן הזה שבעוה"ר אין לנו בית המקדש, שהרי עדיין יש בידינו להשתוקק לתת את השקלים, והלא זה עיקר ושורשה של מצווה זו.

ולא עוד, אלא דכיון שבזמן הזה אין לנו את השקלים בפועל ואי אפשר לנו אלא 'להשתוקק' - מתי יבואו לידינו ונקיימנה, השתוקקות זו חשובה יותר מאשר קיום המצווה בזמן שביהמ"ק היה קיים, וכך מפורש ב'שפת אמת' (שקלים תרל"ג) 'נראה, כי הנדיבות מתקבל כמו אז, כי כל הקרבנות נתקבלו לרצון רק על ידי כח הנדיבות של ישראל, שמוזה היו כל הקרבנות, וזה הנדיבות יש גם עתה, ואפשר יותר - ע"י שמשתוקקין לנדב להשי"ת כבראשונה', ועי"ז זוכים לכפרה על כל עוונותינו, וכמבואר

לו. לימים חזר ה'חידושי הרי"ם' על דבריו אלו לפני רבו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע, והשתומם איך בא לאותו דרשן ממדינת אשכנז לומר תורת אמת כזו, השיבו רבו 'שבמקומם מחשיבים ומהדרים מאד במצות הכנסת אורחים, לכן זכה לחדש תורה זו'.

לז. מעשה באיש שבימים מקדם (לפני המלחמה) לא היה שומר תורה ומצוות, באמצע המלחמה כשנקלע לעת צרה וצוקה קיבל על עצמו שאם יינצל ונפשו תנתן לו לשלל, יתחיל להניח בכל יום תפילין (בעת המלחמה לא היו לו תפילין כלל). ואכן בניסי ניסים נשאר הלה שריד יחידי מכל מחנהו. ביום 'שחרורם' נלחמו צבא ארה"ב בחיילי האויב ימ"ש, ובתוך הקרב נפל 'פגז' על ידו השמאלית והיא נקטעה... אחר זמן כשהגיע היהודי לחוף מבטחים בארה"ב נכנס אל הרה"ק ריי"צ מליובאוויטש זי"ע ושטח את תמיהתו, וכי בדיוק יד זו שעליה הייתי אמור לקיים הבטחתי ולהניח עליה תפילין היא נפלה, ענהו הרי"צ, אם היתה ידך נשאת היית יכול לחשוב שהקב"ה נצרך להנחת תפילין שלך, וזה אינו - כי אין הקב"ה צריך לפעולות גשמיות בקיום המצוה כי אם בטהרת והתעוררות הלב בעת קיום המצוה, וזה יש בידך לעשות גם כאשר אין לך יד...

לח. דבר נורא אמרו, כי פעמיים מצינו 'השלכת זהב לאור', פעם אחת (בפר' תרומה, רש"י כה לא) כאשר נתקשה משה בעשיית המנורה ואמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה, ולהבדיל את"ה בין הקודש ל... כשהשליך אהרן את הזהב באש 'ויצא העגל הזה' (לב כד), ללמדנו שהכל הולך אחר כוונת הלב, שאם משתוקק האדם ב'מטבע של אש' אל הקב"ה אזי יוצא מנורה ואם ח"ו משתוקק ל... אכן יצא 'העגל' הזה...

לט. וכבר איתא בזוה"ק (ווי"ח רות) בהאי לישנא קדישא 'רְעוּתָא דְבַר נֶשׁ חֲשִׁיב קָמִיָּה מִפְּל קַרְבָּנִין וְעִלּוּן דְּכָל עֲלָמָא. פִּינּוּ דְבַר נֶשׁ שׁוּי רְעוּתִיָּה בְּתַשׁוּבָּה, לִית תְּרַעָא בְּכָל אִינוּן רְקִיעִין, דְּלֹא פִּתַח לְגַפִּיָּה' - ורצון בן אדם חשיב

באר הפרשה - פרשת משפטים שקלים

יזכה האדם לכופר נפש, לזאת הראה לו הקב"ה ממטבע של אש, ללמדנו שאין החשיבות במטבע כלל ועיקר, שהרי 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבקות' (חגי ב ח), ורק חפץ ה' באש ההתלהבות לבם של בני ישראל בעת הניתנה, ככתוב (משלי כג כו) 'תנה בני לבך לי', ובוה שפיר יתכפר לו.

'אור פניך עלינו אדון נשא'י, ועי"ז נזכה לשפע רב הנשפע בימים האלו, אורה ושמחה וששון ויקר, אמן בן יהי רצון.

ובוה יובנו דברי התוס' שעשרת אלפים של המן עולה כחשבון השקלים של בני ישראל - אבל לא כנגד השקלים הניתנים בפועל, אלא כנגד השקלים ה'ניתנים' בביבול - ע"י שימת לב והשתוקקות של בני ישראל. ועליהם אמרו 'הקדים הקב"ה שקליהם לשקליו' - להצילם מבליון וחרץ בגזירת המן ואחשוורוש, אף שאינם 'שקליהם' בפועל ידם, אלא בהשתוקקות שבלב^מ.

ויוזבן נמי במה נתקשה משה להבין משקל השקל, כי לא הבין משה איך יתכן שעל ידי מטבע גשמי

לפניו יותר מכל קרבנות ועולות של כל העולם, כיון שבן אדם מעורר רצונו בתשובה אין שער בכל הרקיעים שלא נפתח אליו.

מ. וכן היה בקבלת התורה, מתחילה היה רצון ה' לדבר עם משה (הנה אנכי בא אליך בעב הענן), ולבסוף על ידי שזעקו בני ישראל 'רצוננו לראות את מלכנו' זכו לקבל שני דברות מהקב"ה בכבודו ובעצמו.

מא. וכדרך שהיה הגה"צ רבי חיים ברים זצוק"ל היה אומר לכשתרצה לדעת 'אור פניך' מה טיבה, הסכת אוזניך למה שאנו אומרים ג"פ ביום בברכת 'שים שלום' כי באור פניך נתת לנו ה' אלוקינו תורת חיים ואהבת חסד, וצדקה וברכה ורחמים ושלום, ומזה תבין גודל שב"ק דנא בה נשפע עלינו 'אור פניך'.